

Dijkversterking Neder-Rijndijk Rijswijk - Opheusden

**Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffect-
rapport**

21 juli 2010 / rapportnummer 2441-23

Commissie voor de
milieueffectrapportage

1. HOOFDPUNTEN VAN HET MER

Tussen Rijswijk en Opheusden voldoen delen van de dijk aan de zuidoever van de Neder-Rijn niet aan de wettelijke veiligheidseisen. De dijk is daar niet hoog en/of niet sterk genoeg. Voor de dijkversterking stelt het Waterschap Rivierenland een plan op, dat moet worden goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van Gelderland. Voor de goedkeuring van dit dijkversterkingplan wordt de procedure voor milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen.

De Commissie voor de m.e.r. (hierna 'de Commissie')¹ beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport (MER). Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming het MER in ieder geval onderstaande informatie moet bevatten:

- een beschrijving van het voornemen;
- een onderbouwing van de alternatieven en de rol die de milieuaspecten daarin spelen. Besteed met name bij de dijkversterking in Rijswijk aandacht aan de ontwikkeling van creatieve oplossingen;
- een beschrijving van de landschappelijke en cultuurhistorische waarden, de gevolgen van de dijkversterking daarvoor en van maatregelen die getroffen kunnen worden om de landschappelijke inpassing te optimaliseren en negatieve gevolgen voor cultuurhistorie te minimaliseren;
- een beschrijving van beschermde natuurgebieden, dier- en plantensoorten die in de uiterwaarden en binnendijs voorkomen en van de effecten die deze natuurgebieden en soorten kunnen ondervinden. Bovendien een beschrijving van de wijze waarop in het project kansen voor natuurontwikkeling worden gewogen en benut;
- een goede en publieksvriendelijke samenvatting, net als in de startnotitie voorzien van overzichtelijk en 'leesbaar' kaartmateriaal.

Geef aan in hoeverre geleerd kan worden van ervaringen en/of evaluaties van recente dijkversterkingen die in uitvoering zijn of uitgevoerd zijn, bijvoorbeeld aan de overkant van de rivier.²

In de volgende hoofdstukken geeft de Commissie in meer detail weer welke informatie in het MER moet worden opgenomen. De Commissie bouwt in haar advies voort op de startnotitie. Dat wil zeggen dat in dit advies niet wordt ingegaan op de punten die naar de mening van de Commissie in de startnotitie voldoende aan de orde komen.

¹ Voor de samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens, zie bijlage 1 bij dit advies. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via www.commissiemer.nl onder *adviezen*. In bijlage 2 vindt u de zienswijzen die de Commissie bij haar advisering heeft betrokken.

² Ook het Q-team Ruimte voor de Rivier wijst op het belang van recente ervaringen met het voltooide verzwaringprogramma voor (details in) het nieuwe ontwerp.

2. ACHTERGROND EN BESLUITVORMING

2.1 Achtergrond, probleemstelling en doel

De startnotitie geeft in §2.4 de doelstelling van het plan weer. Primair is dit de veiligheid van de dijk bewerkstelligen. Secundair is dit het behoud en zo mogelijk de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit in het plangebied.

In de startnotitie wordt aangegeven dat de dijk op de meeste plekken niet aan de veiligheidseisen voldoet door hoogtetekort en/of een stabiliteitsprobleem. De veiligheidsnorm voor de grote rivieren is een gemiddelde overschrijdingskans van de hoogste waterstand van eens in de 1250 jaar. Geef in het MER per dijkvak aan hoe groot de urgentie van het veiligheidsprobleem tussen Rijswijk en Opheusden is: wat is zonder de geplande dijkversterking de kans op een overstroming?

Geef in het MER ook per dijkvak gedetailleerder dan in de startnotitie aan wat het probleem is.³

Schets in het MER, net als in de startnotitie, de relatie van het voornemen met de planologische kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier, het Nationale Waterplan en het daarin verwerkte advies van de Commissie Veerman. Geef aan welke projecten in het plangebied nog meer plaatsvinden in het kader van de PKB.⁴

2.2 Beleidskader en te nemen besluiten

In §2.6 van de startnotitie is de wet- en regelgeving en het beleid opgesomd waarmee rekening gehouden moet worden bij de besluitvorming over de dijkversterking. Geef in het MER aan of de in de startnotitie geschetste oplossingsrichtingen of alternatieven passen binnen de randvoorwaarden uit deze wet- en regelgeving en dit beleid. In aanvulling op §2.6 dient rekening gehouden te worden met de Wet op de bodembescherming. Ook de Ontgrondingenwet kan van toepassing zijn, in het geval ontgrond moet worden ten behoeve van de dijkversterking.

Geef een volledig en samenhangend beeld van de (vervolg)besluiten, vergunningen en ontheffingen die noodzakelijk zijn voor het uitvoeren van de dijkversterking, en van de instanties die daarvoor bevoegd gezag zijn.

3. VOorgenomen ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 Algemeen

Geef inzicht in de activiteiten die plaatsvinden in de realisatiefase (aanleg/inrichting) en de eindsituatie (gebruik, beheer en onderhoud). Besteed aandacht aan de fasering en doorlooptijd van de uitvoering.

³ Tijdens het bezoek dat de Commissie aan de locatie heeft gebracht, leek het aangeduide probleem soms niet mogelijk te kunnen zijn op de betreffende locatie. Bijvoorbeeld piping op een locatie waar eerder een damwand is geplaatst.

⁴ In zienswijze 7 wordt aandacht gevraagd voor de Ruimte voor de Rivier projecten Middelwaard en Tollewaard.

3.2 Alternatieven

In §3.5 wordt aangegeven dat in het MER een binnenwaarts en een gecombineerd alternatief onderzocht worden. Op basis daarvan zullen een voorkeursalternatief (vka) en een meest milieuvriendelijk alternatief (mma) worden ontwikkeld. De Commissie kan zich in principe vinden in deze aanpak.

Gezien de doelstellingen van Ruimte voor de Rivier ligt de focus op binnenwaartse versterking. Alleen als binnenwaarts geen ruimte bestaat, wordt onderzocht of buitenwaarts versterkt kan worden. Geef in het MER aan of hiermee de situatie ontstaat dat op bepaalde locaties alleen een binnenwaartse oplossing onderzocht wordt, terwijl deze op andere milieuaspecten dan water- en veiligheidsaspecten, nadeliger is dan een buitenwaartse oplossing. Onderzoek voor dergelijke locaties, indien aanwezig, ook de buitenwaartse oplossing.

Ga ook in op de vraag of een binnendijkse verlegging van de dijk een oplossingsrichting kan zijn.

Bij het ontwikkelen van het vka en het mma kan gebruik gemaakt worden van de goede Handreiking Ruimtelijke kwaliteit [H+N+S, 2009] aangevuld met de inzichten over de historische betekenis van de individuele panden, andere cultuurhistorische waarden en natuurwaarden.

Besteed verder bij het uitwerken van het voorkeursalternatief, met name als zich knelpunten voordoen, aandacht aan:

- de mogelijkheid om meer overslag dan het overslagcriterium (1 l/m/s) toe te laten door bijvoorbeeld het binnentalud overslagbestendig te maken;
- het toepassen van innovatieve dijkverbeteringmethoden, zoals daar ook mee wordt geëxperimenteerd bij andere dijktrajecten. Geef aan of er ook innovatieve dijkverbeteringmethoden bestaan voor dit dijktraject en motiveer waarom deze methoden wel of niet verder worden uitgewerkt in het MER;
- innovatief dijkbeheer. Het waterschap streeft naar uniform dijkbeheer. De Commissie adviseert in het geval van knelpunten te onderzoeken of een andere, eventueel innovatieve wijze van dijkbeheer mogelijk is.⁵

3.2.1

Rijswijk

Specifiek voor de dijkversterking in Rijswijk adviseert de Commissie om creatieve oplossingen te bedenken om zowel de veiligheid te garanderen als de cultuurhistorische waarde van het dorp te behouden.⁶ Ga na of er een combinatie van alternatieven mogelijk is. Bijvoorbeeld het doortrekken van de zomerkade die er al ligt, waardoor de opgave voor dijkverhoging wellicht lager wordt.

⁵ Een van de hoofdpunten uit het advies van het Q-team Ruimte voor de Rivier is ook: "Bekijk, alvorens functionele ontwerpeisen te maken, nog eens goed waarop de beheerderswensen zijn gebaseerd en of er innovatieve beheermogelijkheden zijn".

⁶ In zienswijzen 2, 3 en 4 wordt de cultuurhistorische waarde van Rijswijk benadrukt en wordt ingegaan op mogelijke oplossingen.

3.2.2 Voorkeursvolgorde

Op p. 22 is een voorkeursvolgorde voor principeoplossingen gepresenteerd. Deze volgorde verschilt van de voorkeursvolgorde in de startnotitie voor het aangrenzende dijktraject Fort Everdingen-Ravenswaaij (p. 23). Geef in het MER een heldere, gemotiveerde voorkeursvolgorde.

3.2.3 Tussenvakken

Het dijktraject kent tussenvakken die op dit moment niet versterkt hoeven te worden. De Commissie heeft begrepen dat deze tussenvakken worden meegenomen in de zesjaarlijkse wettelijke toetsing, waarvan de definitieve resultaten in 2011 beschikbaar komen. Als uit de toetsing blijkt dat de tussenvakken versterkt moeten worden, worden zij meegenomen in de voorgestelde dijkversterking tussen Rijswijk en Opheusden. Als blijkt dat de tussenvakken niet versterkt hoeven te worden, worden de tussenvakken alleen meegenomen in de voorgestelde dijkversterking als het gaat om kleine afstanden. De Commissie kan zich hierin vinden.

3.3 Meest milieuvriendelijk alternatief

In §3.6 van de startnotitie staat dat het mma⁷ wordt opgebouwd door van de beschouwde alternatieven de deeltrajecten te kiezen met de minst negatieve of meest positieve effecten voor het milieu. Natuur, landschap en cultuurhistorische wegen hierbij zwaar.

De Commissie adviseert om de volgende aspecten te betrekken bij de ontwikkeling van het mma:

- een milieuvriendelijke wijze van aanleg en het benutten van milieuvriendelijke (bekledings-)materialen;
- het maximaal beperken van hinder in de realisatiefase;
- afwerking en beheer gericht op het vergroten van de natuur- en beleevingswaarde.

3.4 Referentie

Geef een beschrijving van de referentiesituatie waarmee de alternatieven worden vergeleken. De referentiesituatie bestaat uit de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling.

Onder de autonome ontwikkeling wordt de toekomstige ontwikkeling van het milieu verstaan, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Deze toekomstige milieusituatie bestaat uit de ontwikkeling van de huidige activiteiten in het studiegebied en van bekende nieuwe activiteiten.

⁷ De Commissie wijst er op dat het per 1 juli 2010 (inwerkingtreding Wet modernisering m.e.r.) geen wettelijk inhoudsvereiste meer is om een mma op te nemen in het MER. Wel dienen nog steeds alle redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven beschreven te worden.

4. BESTAANDE MILIEUSITUATIE EN MILIEUGEVOLGEN

4.1 Algemeen

Om alternatieven goed te kunnen toetsen aan doelbereik en milieugevolgen adviseert de Commissie om de toetsingscriteria, waar mogelijk, kwantitatief en meetbaar te maken, bijvoorbeeld voor de milieuaspecten bodem, water en natuur.

Besteed aandacht aan de samenhang tussen de verschillende projecten die in het rivierengebied plaatsvinden (zie ook §2.1) en aan cumulatieve effecten van deze projecten gezamenlijk.

4.2 Bodem en water

Besteed in het MER aandacht aan:

- grondverzet en de logistiek van aan- en afvoer van grond en eventueel hiervoor noodzakelijke depots;
- de mogelijkheden voor optimalisatie van de grondbalans van dit project in combinatie met andere projecten (bijvoorbeeld in het kader van Ruimte voor de Rivier)⁸;
- zettingen zowel ter plaatse van de dijk als in de directe omgeving ervan en de mogelijke gevolgen voor aanwezige bebouwing;
- eventuele gevolgen voor de kwaliteit van het oppervlaktewater⁹;
- de mogelijkheid dat water onder de huizen komt te staan¹⁰.

4.3 Natuur

Geef aan welke kenmerkende habitats en soorten aanwezig zijn in het beïnvloede gebied en wat de autonome ontwikkeling van de natuur in het gebied is. Ga daarna in op de ingreep-effect relatie tussen de voorgenomen activiteit en de in het plangebied aanwezige natuurwaarden. Geef daarvoor aan voor welke kenmerkende dieren en planten aanzienlijke gevolgen te verwachten zijn, wat de aard van de gevolgen¹¹ is en wat deze gevolgen voor de populaties betekenen. Beschrijf maatregelen die de negatieve gevolgen kunnen beperken of voorkomen. Maak hierbij onderscheid tussen gevolgen en maatregelen in de realisatie- en in de gebruiksfase. Geef bovendien aan welke kansen voor de natuur gecreëerd kunnen worden met het voornemen.¹²

Gebiedsbescherming

Beschrijf de mogelijke invloed van het voornemen op beschermde natuurgebieden, zoals het Natura 2000-gebied “Uiterwaarden Neder-Rijn”, EHS-gebieden en wellicht een of meerdere beschermde natuurmonumenten. Geef

---

⁸ Het Q-team Ruimte voor de Rivier wijst er ook op dat mogelijk gebruik gemaakt kan worden van grond die vrijkomt bij andere projecten binnen Ruimte voor de Rivier.

⁹ In zienswijze 7 wordt aandacht gevraagd voor de kwaliteit van het oppervlaktewater in het algemeen en in het bijzonder voor de mogelijke kwaliteitsverslechtering van het rivierwater door aanpassing van de bandijk die kruist met de verkeersbrug N233, waardoor mogelijk meer water van de verkeersbrug afwatert in de rivier.

¹⁰ Hierop wordt gewezen in zienswijze 2.

¹¹ Geef aan of het gaat om vernietiging van leefgebied door bijvoorbeeld ruimtebeslag, verstoring door bijvoorbeeld geluid, of verdroging of vernatting door verandering van de waterhuishouding.

¹² Het Q-team Ruimte voor de Rivier wijst ook op kansen voor natuurontwikkeling, waarbij aandacht besteed moet worden aan kenmerkende vegetatie en beplanting van dijken en dijkbermen.

de beschermde status van de verschillende gebieden aan en maak op kaart duidelijk waar deze gebieden liggen ten opzichte van de dijkversterking. Bepaal voor alle beschermde gebieden wat de invloed van het voornemen op zichzelf is en in cumulatie met andere activiteiten die in of in de nabijheid van de beschermde gebieden plaatsvinden.

Natura 2000-gebied "Uiterwaarden Neder-Rijn"

Geef voor het Natura 2000-gebied aan:

- de instandhoudingsdoelstellingen voor de verschillende soorten en habitattypen en of sprake is van een behoud- of verbeterdoelstelling;
- de actuele en verwachte oppervlakte en kwaliteit¹³ van habitattypen en leefgebieden voor soorten;
- de actuele en verwachte populatieomvang van de doelsoorten aan de hand van meerjarige trends.

Ga na of de dijkversterking significante¹⁴ negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura 2000-gebied of dat het wellicht mogelijk is om bij te dragen aan de instandhoudingsdoelstellingen. Let er op dat instandhoudingsdoelstellingen meestal niet alleen zijn geformuleerd voor areaal (zoals in het beoordelingskader in de startnotitie staat), maar ook bijvoorbeeld voor de kwaliteit van een habitatype en voor een populatieomvang.

De startnotitie geeft aan dat een passende beoordeling gemaakt zal worden. Het is verplicht om een passende beoordeling op te nemen in een plan-MER¹⁵. De Commissie adviseert om deze ook op te nemen als een project-MER wordt gemaakt. Dit zorgt er voor dat de natuurinformatie op hetzelfde moment beschikbaar is voor de besluitvorming en in samenhang kan worden beoordeeld door bevoegd gezag en publiek.¹⁶

Ecologische hoofdstructuur (EHS)

Beschrijf voor de EHS-gebieden die mogelijk door de werkzaamheden worden beïnvloed, de daarvoor geldende 'wezenlijke kenmerken en waarden'. Onderzoek welke gevolgen het initiatief op deze actuele en potentiële kenmerken en waarden heeft. Voor de EHS geldt volgens de Nota Ruimte een 'nee-tenzij' principe. Geef aan hoe het 'nee-tenzij' principe provinciaal is uitgewerkt in een toetsingskader¹⁷. Beschrijf bij eventuele gevolgen welke mitigerende en eventueel compenserende maatregelen genomen kunnen worden.

Soortenbescherming¹⁸

Eind november 2009 heeft een ecologisch vooronderzoek plaatsgevonden. Hierin is duidelijk aangegeven welke potentiële knelpunten kunnen ontstaan door de verstoring van de dijkversterking. Ook wordt inzicht geboden in verspreidingsgegevens van soorten per kilometerhok. Geconcludeerd wordt dat aanvullend veldonderzoek nodig is. De Commissie onderschrijft dit. De verspreidingsgegevens zullen in groter detailniveau aanwezig moeten zijn om te voorkomen dat:

---

¹³ Zie voor een kenschets, definitie en kwaliteitseisen van habitattypen en de ecologische vereisten van soorten de profielendocumenten van LNV.

¹⁴ Gebruik hiervoor eventueel de Leidraad bepaling significantie van het Steunpunt Natura 2000.

¹⁵ Dit volgt uit art. 19j, lid 4, Natuurbeschermingswet 1998. Als voor dit voornemen een bestemmingsplan moet worden herzien, dan is die herziening waarschijnlijk plan-m.e.r.-plichtig.

¹⁶ Zie ook de brief van de Minister van LNV die op 22 juni 2010 is verstuurd naar verschillende bevoegde gezagen in het kader van de m.e.r.-procedure (referentienummer 78386).

¹⁷ Per provincie is een toetsingskader en compensatieregeling EHS vastgesteld, dat in principe past binnen de nationale Nota Ruimte en de Spelregels EHS.

¹⁸ Op de website www.minlnv.nl/natuurwetgeving is uitgebreide informatie te vinden over de soortenbescherming, waaronder de systematiek van de Flora- en faunawet en de vereisten voor het verkrijgen van ontheffingen voor verboden handelingen.

- beschermde soorten over het hoofd worden gezien;
- de aanwezigheid van een beschermde soort in een kilometerhok ten onrechte als knelpunt wordt gekwalificeerd. Wanneer de soort zich een kilometer van de dijk bevindt, hoeft dit waarschijnlijk geen knelpunt te zijn.

Geef in het MER aan welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten in het plangebied voorkomen en welk beschermingsregime voor de betreffende soort geldt¹⁹. Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen voor de beschermde soorten en bepaal daarbij of verbodsbepalingen overtreden kunnen worden, zoals het verbod op het verstoren van een vaste rust- of verblijfplaats²⁰. Geef indien verbodsbepalingen overtreden kunnen worden aan welke invloed dit heeft op de staat van instandhouding van de betreffende soort. Beschrijf maatregelen die eventuele aantasting kunnen beperken of voorkomen, zoals het uitvoeren van werkzaamheden buiten kwetsbare perioden voor soorten.

4.4 Woon- en leefmilieu en verkeersveiligheid

Geef in het MER inzicht in de gevolgen van de alternatieven voor de woon- en leefomgeving. Ga daarbij in op het aantal woningen en/of andere gebouwen dat moet worden verplaatst of gesloopt. Bespreek tevens de mate van (geluid)hinder van de aanleg voor omwonenden, landbouw en recreatie, en op de verkeerscirculatie, verkeersveiligheid en de bereikbaarheid van woningen en aanliggende percelen.

Er wordt naar gestreefd om tegelijkertijd met de dijkversterking ook de verkeersveiligheid op de dijk te verbeteren. Geef aan in hoeverre dit bereikt kan worden door doorgaand verkeer te verbieden op de dijk en de dijk dus alleen nog maar toegankelijk te maken voor bestemmings- en fietsverkeer.²¹

Geef aan of de alternatieven invloed kunnen hebben op het scheepvaartverkeer.²²

4.5 Landschap en cultuurhistorie

De analyse van het landschap met de kernkwaliteiten en conflicten in de startnotitie, gebaseerd op de Handreiking Ruimtelijke kwaliteit (H+N+S, 2009) en het archeologisch onderzoek (RAAP, 2009), is goed. Ook kan de Commissie zich vinden in het beoordelingskader voor landschap en cultuurhistorie. Aanvullend hierop adviseert de Commissie de behandeling cultuurhistorie te splitsen in 'historisch landschap' en 'historische bebouwing'.²³ Daarbij dient met name aandacht te worden besteed aan de historische bebouwing.²⁴

¹⁹ Op grond van de Flora- en faunawet en de daarop gebaseerde algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen bestaan er vier verschillende beschermingsregimes. Welk regime van toepassing is, is afhankelijk van de groep waartoe de soort behoort. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende categorieën: tabel 1 (algemene soorten), tabel 2 (overige soorten), tabel 3 (Bijlage IV Habitatrictlijn/ bijlage 1 AMvB-soorten) en vogels.

²⁰ De verbodsbepalingen zijn opgenomen in art. 8 (planten) en 9 - 12 (dieren) van de Flora- en faunawet.

²¹ Het Q-team Ruimte voor de Rivier wijst op de eventuele mogelijkheid om gebruik te maken van de binnendijkse regionale wegen.

²² Zie zienswijze 7.

²³ Vergelijk zienswijze 6 van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

²⁴ Besteed bij de inventarisatie van historisch landschap en bebouwing zowel aandacht aan de beleefde, fysieke als de inhoudelijke kwaliteit van elementen, lijnen en patronen. Zie bijvoorbeeld ook de handreiking van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 'cultuurhistorie in m.e.r. en MKBA'. Zie ook zienswijze 5.

Wat de archeologie betreft kan de Commissie zich grotendeels vinden in de conclusies ten aanzien van archeologisch vervolgonderzoek in tabel 2 van het rapport van RAAP (2009). Zij merkt wel op dat het dijklichaam zelf ook een archeologische waarde heeft, als weerslag van de geschiedenis van de dijk. Bij afgraving van delen van de oude dijk, bijvoorbeeld bij buitenwaartse versterking, wordt archeologische begeleiding, in het bijzonder het documenteren van het dijkprofiel, aangeraden.

Besteed bij het weergeven van de effecten ook aandacht aan de continuïteit en de geometrie van de dijk, met name waar verschillende deeloplossingen op elkaar aansluiten.

5. OVERIGE ASPECTEN

De Commissie adviseert om in de maatschappelijke kostenbatenanalyse voor de dijkversterking ook nadrukkelijk aandacht te besteden aan de maatschappelijke waarde van de omgeving, zoals de natuurwaarde en cultuurhistorische waarde.

Voor de onderdelen 'vergelijking van alternatieven' en 'leemten in milieu-informatie' heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

Verduidelijk het voornemen door, waar mogelijk, gebruik te maken van kaartmateriaal, foto's en andere visualisaties. Maak gebruik van recent topografisch kaartmateriaal met een duidelijke legenda en goed leesbare topografische namen.

De Commissie wijst op het belang van een goed (zelfstandig) leesbare samenvatting met het oog op de communicatie richting derden.

Besteed in de aanzet tot het evaluatieprogramma aandacht aan het herstel en de ontwikkeling van de dijkvegetaties.

BIJLAGE 1: Projectgegevens reikwijdte en detailniveau MER

Initiatiefnemer: Waterschap Rivierenland

Bevoegd gezag: Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland

Besluit: Goedkeuring van het projectplan voor de dijkversterking

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r.: C12.2

Activiteit: Dijkversterking

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in de Staatscourant van: 14 juni 2010

ter inzage legging startnotitie: 17 juni 2010 tot en met 14 juli 2010

adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 14 juni 2010

advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 21 juli 2010

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

ir. L.D. Boom

dr. R.S.E.W. Leuven

drs. H.G. Ouwerkerk (voorzitter)

mr. drs. M.A. Poortinga (werkgroepsecretaris)

dr. J. Renes

Werkwijze Commissie bij opstellen advies voor de inhoud van het MER:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de startnotitie als uitgangspunt. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie en relevante omstandigheden legt de Commissie in de meeste gevallen een locatiebezoek af.

Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- Verslag van extra overleg van de projectgroep en Q-team-overleg "Dijkverbeteringen Rivierenland, 18 september 2009,
- Brief van Programmadirectie Ruimte voor de Rivier aan Waterschap Rivierenland betreffende advies naar aanleiding van 2^e bezoek van Q-team aan dijkversterkingen Rivierenland, 28 januari 2010,
- Reactie van Programmadirectie Ruimte voor de Rivier aan Waterschap Rivierenland betreffende PDR-standpunt naar aanleiding van Q-team advies, 1 april 2010.
- Ecoconsultancy, Ecologisch vooronderzoek dijkversterkingprojecten voor Ruimte voor de Rivier en Hoogwaterbeschermingsprogramma (Neder-Rijn, Lek, Steurgat, Bergsche Maas), Eindrapportage 16 november 2009.
- H+N+S, Dijkversterking Fort Everdingen – Arnhem (dijkkring 43), Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit, januari 2010

- RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., Archeologisch onderzoek ten behoeve van de Startnotitie m.e.r. van de dijkversterking Ruimte voor de Rivier en Hoogwaterbeschermingsprogramma, 10 december 2009.

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. J.W. van Zetten, Maurik
2. F.J.M. van der Ven, Rijswijk
3. H.G. van Os, Meteren
4. E.A.J. Schipper en S. Elgersma,
Rijswijk
5. W.H. Strous, Rhenen
6. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort
7. Rijkswaterstaat Oost-Nederland, Arnhem

Advies over reikwijdte en detailniveau voor het milieueffectrapport Dijkversterking Neder-Rijndijk Rijswijk – Opheusden

Tussen Rijswijk en Opheusden voldoen delen van de dijk aan de zuidoever van de Neder-Rijn niet aan de wettelijke veiligheidseisen. De dijk is daar niet hoog en/of niet sterk genoeg. Voor de dijkversterking stelt het Waterschap Rivierenland een plan op, dat moet worden goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van Gelderland. Voor de goedkeuring van dit dijkversterkingplan wordt de procedure voor milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen.

ISBN: 978-90-421-3105-7